

عصمت

از دیدگاه شیعه و اهل تسنن

مجمع جهانی شیعه شناسی

فاطمه محقق

محقق، فاطمه،
عصمت از دیدگاه شیعه و اهل تسنن / مؤلف فاطمه محقق؛ [برای] مجمع جهانی شیعه شناسی -
قم: آشیانه مهر، ۱۳۸۹
ص ۵۲۰

ISBN 978.600.6164.06.9

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. [۴۹۶] - ۵۲۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.
۱. عصمت (اسلام). ۲. عصمت (اسلام) - مطالعات تطبیقی. ۳. عصمت (اسلام) - دفاعیه‌ها و ردیه‌ها.
۴. اسلام - عقاید. ۵. امامت. الف. مجمع جهانی شیعه شناسی. ب. عنوان.

۲۹۷/۴۳

B P ۲۲۳ / ۲۲ / م ۳ ع ۶

۱۳۹۰

مجمع جهانی شیعه شناسی

قم - ۴۵ متری عمار یاسر - پلاک ۹۰ - ص پ ۶۲ - ۷۱۰ / تلفن: ۷۷۱۳۷۷۳ - ۷۷۵۶۰۹۲ / دورنگار: ۷۷۱۳۷۷۴

شناسنامه کتاب

نام کتاب: عصمت از دیدگاه شیعه و اهل تسنن
مؤلف: فاطمه محقق
تحقیق و بررسی: خلیل بخشی زاده
ویراستار: علی محمد محمودیان
امور فنی / تنظیم و طرح جلد: علی اکبر رشیدی گلوئی
حروفچینی و صفحه‌آرایی: علی اکبر احسانی - محمد ابراهیم ناظری
تعداد صفحات: ۵۲۰
ناشر: آشیانه مهر
نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۱
چاپ: گله
شمارگان: ۳۰۰۰ جلد
قیمت (گالینگور): ۱۳۵۰۰ تومان
قیمت (شومیز): ۱۰۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۶۴-۰۶۹

این کتاب با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است

کلیه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه استاد انصاری بویراحمدی
۱۹	چکیده

فصل یکم: کلیات / ۲۱

۲۳	کلیات
۲۶	واژه شناسی
۲۶	الف - عصمت در لغت
۳۰	ب - عصمت در اصطلاح
۳۰	اصطلاح کلامی
۳۷	جمع بندی کلی
۳۸	واژه های نزدیک به معنای عصمت و معصوم
۳۸	۱. مخلص
۴۰	۲. تنزیه
۴۱	۳. توفیق

۴۳	واژه‌های متضاد با عصمت
۴۳	۱. عصیان
۴۳	۲. ذنب
۴۳	فرق ذنب و جرم
۴۴	فرق ذنب و قبیح
۴۴	۳. قبیح
۴۴	۴. خطا
۴۵	خطا و اخطاء
۴۵	فرق خطا و خطاء
۴۶	فرق خطا و ذنب و سیئه
۴۷	۵. سهو
۴۸	۶. نسیان
۴۹	فرق نسیان و سهو
۵۰	برخی از آثار اهل سنت درباره عصمت (از قرن اول تا سیزدهم)
۵۲	برخی از آثار شیعه درباره عصمت از قرن اول تا سیزدهم
۵۵	آثار معاصران

فصل دوم: مروری بر تاریخ و حقیقت عصمت / ۵۷

۵۹	سیر تاریخی عصمت
----	-----------------

۶۰	عصمت در یهودیت
۶۳	عصمت در مسیحیت
۶۴	عصمت در دین اسلام
۶۵	عصمت در آیات و روایات
۶۹	عصمت در بین مسلمانان صدر اسلام
۶۹	صلح حدیبیه
۷۰	نکته‌ها
۷۱	ذوالشهادتین
۷۳	خطبه خلیفه اول
۷۴	آیا شیعه مبتکر اندیشه عصمت است؟
۷۴	نکته‌ها
۷۶	حقیقت عصمت
۸۲	فرق عصمت با عدالت
۸۳	منشأ عصمت
۸۴	الف - نیافریدن گناه
۸۴	نقد و بررسی
۸۶	ب - آفرینش طاعت
۸۶	نقد و بررسی
۸۷	ج - علم معصوم به عواقب گناه

- ۸۹..... نقد و بررسی
- ۹۲..... د - شناخت جمال و عظمت خدا
- ۹۳..... نقد و بررسی
- ۹۴..... ه - تقویت قوه عاقله
- ۹۴..... نقد و بررسی
- ۹۴..... و - اراده و انتخاب
- ۹۵..... نقد و بررسی
- ۹۵..... ز - تسدید روح القدس
- ۱۰۵..... ح - نظریه مختار
- ۱۰۷..... عصمت موهوبی است یا اکتسابی؟
- ۱۱۰..... زمینه‌های موهبت الهی
- ۱۱۲..... امکان عصمت
- ۱۱۹..... عصمت و اختیار

فصل سوم: دایره شمولی عصمت از دیدگاه شیعه و اهل تسنن / ۱۲۷ -

- ۱۲۹..... الف - عصمت از منظر معصومان (اقسام معصوم)
- ۱۲۹..... ۱. فرشتگان
- ۱۳۰..... بیان اقوال
- ۱۳۰..... الف - قول به نداشتن عصمت

۱۳۱	ب - قول به توقف
۱۳۱	ج - قول به تفصیل
۱۳۲	د - قول به عصمت مطلق
۱۳۴	عصمت در سنت
۱۳۶	شبهه مخالفان
۱۳۶	شبهه نخست
۱۳۸	شبهه دوم
۱۴۹	۲. انبیاء علیهم السلام
۱۴۹	ادله عصمت انبیا
۱۶۲	۳. امامان
۱۶۵	ادله مخالفین
۱۶۷	ادله موافقین
۱۶۸	۱. ادله عقلی
۱۷۲	۲. آیات قرآن
۲۴۰	۳. روایات نبوی ﷺ
۲۵۲	۴. حضرت زهرا علیها السلام
۲۵۳	ادله عصمت حضرت زهرا علیها السلام
۲۵۳	۱- آیه تطهیر
۲۵۶	۲- روایات مربوط به عصمت اهل بیت علیهم السلام

۲۵۶	۳- روایات مخصوص به حضرت زهرا (ع)
۲۵۸	۵. انسان‌های دیگر
۲۶۰	الف - تفاوت عصمت معصومان و انسان‌های دیگر
۲۶۲	ب - عصمت از منظر زمان
۲۶۹	ج - موارد عصمت
۲۶۹	۱. عصمت در دریافت و ابلاغ وحی
۲۸۰	۲. عصمت انبیا در مقام عمل
۲۹۵	۳. عصمت در اعقبات
۲۹۹	دین پیامبر ﷺ قبل از بعثت
۳۱۴	پاک از آنچه مورد تنفر است
۳۱۶	خلاصه و نتیجه
۳۲۵	ادله عصمت حضرت زهرا (ع)
۳۲۶	دلایل شیعه بر عصمت انبیا و ائمه (ع)
۳۲۷	دلایل عقلی و نقلی عصمت انبیا در دریافت و ابلاغ وحی

فصل چهارم: بررسی آیات و روایات موهوم معصوم نبودن / ۳۳۳

۳۳۵	مقدمه
۳۴۱	آیاتی که در عصمت پیامبران ایجاد توهّم می‌کند
۳۴۱	الف - در دریافت و ابلاغ وحی

۳۴۱	۱. آیه ۴۱ آل عمران
۳۴۶	۲. آیات ۵۲-۵۴ حج
۳۵۱	نقد و بررسی
۳۵۸	۳. آیه ۹۴ یونس
۳۵۹	نقد و بررسی
۳۶۲	۴. آیات ۶ و ۷ سوره اعلی
۳۶۳	نقد و بررسی
۳۶۵	۵. آیه ۶۸ انعام
۳۶۶	نقد و بررسی
۳۶۸	۶. آیه ۲۴ کهف
۳۶۸	۷. آیه ۴۹ مائده
۳۷۰	ب - در مقام عمل از گناه و اشتباه
۳۷۰	۱. آیات ۱۱۵ و ۱۲۱ طه
۳۷۱	نقد و بررسی
۳۷۸	۲. آیات ۴۵-۴۷ هود
۳۸۰	تقریر دیگر از شبهه
۳۸۲	۳. آیات ۶۲ و ۶۳ انبیاء
۳۸۳	۴. آیات ۸۸ و ۸۹ صافات

۵. آیه ۸۲ شعراء ۳۸۵
۶. آیه ۷۶ انعام ۳۸۶
۷. آیات ۱۵ و ۱۶ قصص ۳۸۸
۸. آیه ۲۴ یوسف ۳۹۱
۹. آیه ۷۰ یوسف ۳۹۲
- تقریر شبهه ۳۹۴
۱۰. آیات ۲۱-۲۲ ص ۳۹۶
۱۱. آیات ۳۴ و ۳۵ ص ۴۰۶
۱۲. آیه ۴۱ ص ۴۱۳
۱۳. آیه ۸۷ انبیاء ۴۲۰
- سرگذشت کوتاهی از حضرت یونس علیه السلام ۴۲۰
۱۴. آیات ۱ و ۲ سوره فتح ۴۲۹
۱۵. آیه ۴۳ توبه ۴۳۲
۱۶. آیه ۳۷ احزاب ۴۳۴
۱۷. آیات ۱۰۵ و ۱۰۶ نساء ۴۳۶
۱۸. آیه ۱۰۷ نساء ۴۴۱
۱۹. آیه ۱۲۰ و ۱۴۵ بقره ۴۴۳
۲۰. آیات ۲۳ و ۲۴ کهف ۴۴۴

ج - در اعتقادات.....	۴۴۵
۱. آیه ۱۴۳ اعراف.....	۴۴۵
۲. آیه ۸۷ انبیاء.....	۴۴۹
۳. آیه ۷ الضحی.....	۴۵۲
الف - نبود هدایت.....	۴۵۵
ب - غفلت و نداشتن علم.....	۴۵۶
ج - گمنام.....	۴۵۶
د - گمشده.....	۴۵۸
هـ - متحیر.....	۴۵۸
۴. آیه ۵۲ شوری.....	۴۵۹
۵. آیه ۵ مدثر.....	۴۶۳
روایاتی که در مورد نبی ﷺ ایجاد توهم می کند.....	۴۶۶
روایات سهو النبی ﷺ.....	۴۶۶
آراء علما درباره سهو النبی.....	۴۶۸
شیخ صدوق (وفات: ۳۸۱ هـ).....	۴۶۸
شیخ مفید (وفات: ۴۱۳ هـ).....	۴۶۹
شیخ طوسی (وفات: ۴۶۰ هـ).....	۴۷۱
خواجه نصیر طوسی (وفات: ۶۷۲ هـ).....	۴۷۱
علامه حلی (وفات: ۷۲۶ - ۶۴۸ هـ).....	۴۷۱

شہید اول (وفات: ۷۸۶ھق)	۴۷۳
فاضل مقداد (وفات: ۸۲۶ھق)	۴۷۴
علامہ مجلسی (وفات: ۱۰۷۰ھق)	۴۷۴
عضد الدین الایچی (وفات: ۷۵۶ھ)	۴۷۶
ابن حزم	۴۷۷
خلاصہ و نتیجہ	۴۷۷
فہرست منابع	۴۸۱
کتب	۴۸۱
پایان نامہ	۵۱۷
نرم افزار	۵۱۸
سایت	۵۱۹

مقدمه استاد انصاری بویراحمدی

بسم الله الرحمن الرحيم، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَبِهِ تَسْتَعِينُ

عصمت در لغت عرب عبارتست از حفظ کردن شخص و منع کردن و بازداشتن او^(۱)، ولی در اصطلاح کلامی به اقتدار و اختیار شخص بر گناه نکردن، عصمت گفته می‌شود. کما اینکه گفته‌اند: «انها القوة العقلية والطاقة النفسية في المعصوم الحاصلتان من اسباب اختيارية وغير اختيارية»^(۲)

عصمت در معصوم عبارتست از نیروی عقلانی و توانایی روحی

که این دو از اسباب اختیاری و غیراختیاری حاصل می‌شود.

اهل سنت در ره عصمت انبیاء، نظریه‌های متفاوتی دارند، که به اختصار عبارتند از: برخی از آنان صدور گناهان صغیره را قبل و بعد از بعثت جایز می‌شمارند و برخی گناهان صغیره را قبل از بعثت جایز می‌دانند، ولی بعد از بعثت جایز نمی‌دانند. برخی دیگر صدور گناه کبیره را پیش از بعثت جایز می‌دانند، اما بعد از بعثت جایز نمی‌دانند، اما تعدادی از بزرگان اهل تسنن، تنها صدور گناهان کبیره را قبل از بعثت روا می‌شمارند، حتی عده‌ای جواز اصرار و عدم اصرار بر گناه که همراه با توبه یا بدون توبه باشد، را قبول دارند تا آنجایی که برخی کفر پیامبر قبل از بعثت را نیز جایز می‌دانند.^(۳)

گروهی دیگر صدور گناه صغیره را از پیامبر ﷺ بعد از بعثت نیز جایز می‌دانند با این تفاوت که عده‌ای گناه صغیره‌ای را، که موجب تحقیر پیامبر ﷺ باشد، جایز نمی‌دانند و عده‌ای صدور صغیره را با شبهه و توجیه جایز می‌دانند.^(۴)

(۱) لسان العرب، ج ۱۲، ص ۴۰۳؛ «العصمة في كلام العرب المنع والحفظ».

(۲) تلخیص الشافعی، ج ۱، ص ۷۱.

(۳) شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۹.

(۴) شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۱۱.

با وجود اختلاف نظرهای فراوان فرقه‌های مختلف اهل تسنن^(۱) جمع بسیاری از متکلمین و بزرگان آنها نه تنها عصمت انبیاء بلکه عصمت امامان را نیز قبول دارند. اما دیدگاه امامیه متفاوت از دیدگاه اهل تسنن است. شیعیان کمترین لغزش، اشتباه و حتی سهو را بر ائمه معصوم علیهم‌السلام قائل نیستند.

«اعلم ان الامامیه رضی الله عنهم اتقوا علی عصمة الائمة علیهم‌السلام من الذنوب صغیرها و کبیرها»^(۲)
بدان که شیعه امامیه، بر عصمت ائمه علیهم‌السلام از گناه، چه کوچک و چه بزرگ، اتفاق نظر دارند. دانشمندان و بزرگان شیعه، با توجه و عنایت به آیات قرآن و احادیث پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل بیت اطهرش علیهم‌السلام و هم چنین استناد به ادله عقلی فراوان، همه پیامبران الهی و امامان دوازده گانه را، از گناهان مختلف اعم از، عمدی، سهوی، کبیره، صغیره، قبل از نبوت، بعد از نبوت و حتی از همه صفات زشت مبرا می‌دانند.^(۳)

در این راستا، تحقیق و پژوهش بر مورد مکتب اهل بیت علیهم‌السلام به ویژه اوصاف و خصوصیات امامان معصوم از ارزش و اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است. به همین دلیل، استاد فرزانه، محقق توانمند، نویسنده توانا و پرکار سرکار خانم فاطمه محقق با خلق این اثر علمی گران سنگ، مورد عنایت خاص خداوند متعال و ائمه معصوم علیهم‌السلام قرار گرفته‌اند. مجمع جهانی شیعه شناسی مفتخر است کتاب وزین «عصمت از دیدگاه شیعه و اهل تسنن» را که حاصل تراوش خامه اندیشمند بزرگوار سرکار خانم فاطمه محقق است به جامعه علمی و آحاد امت اسلام تقدیم نماید. انشاء الله جزاها الله عن الاسلام اجراً و دامت توفیقاتها والسلام علیکم وعلی جمیع اخواننا المؤمنین بولایة علی بن ابی طالب فی اقطار العالم ورحمة الله وبرکاته.

مسئول مجمع جهانی شیعه‌شناسی

انصاری بویراحمدی

(۱) المواقف، ص ۳۵۸؛ الفصل فی الملل الاواء والنحل، ج ۲، ص ۲۸۴؛ شرح المقاصد، ج ۴، ص ۲۹۴.

(۲) بحار الانوار، ج ۲۵، ص ۲۰۹.

(۳) اوائل المقالات، ص ۶۲؛ تنزیه الانبیاء، ص ۱۵؛ الذخیره فی علم الکلام، ص ۳۳۸؛ المتقصد من التقليد، ج ۱، ص ۴۲۴؛ تجرید الاعتقاد، ص ۲۱۷.